
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

УДК 005.591.6
ББК 65.24

Черноіванова Г. С.

КАТЕГОРІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра менеджменту та бізнесу,
пр. Леніна 9а, м. Харків,
61166, Україна,
тел.: 0675783797,
e-mail: anna1213ch@ukr.net

Анотація. Стаття спрямована на обґрунтування теоретичних засад забезпечення інноваційної праці в сучасних умовах на основі систематизації категорійного інструментарію. За результатами проведеного дослідження: виявлено особливості інноваційної праці та виокремлено її серед інших споріднених категорій: “творча праця”, “інтелектуальна праця”, “управлінська праця”; узагальнено теоретичні положення щодо сутності інноваційної праці та уточнено її визначення; обґрунтовано класифікацію видів інноваційної праці; визначено особливості інноваційної праці та виокремлено її місце серед інших споріднених видів праці.

Ключові слова: інноваційна праця, види інноваційної праці, творча праця.

Chernoivanova A. S.

CATEGORICAL TOOL OF INNOVATIVE LABOR PROVIDING IN MODERN CONDITIONS

Simon Kuznets Kharkiv National Economic University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of of Management and Business,
Lenin Avenue, 9, Kharkiv,
61166, Ukraine,
tel.: 0675783797,
e-mail: anna1213ch@ukr.net

Abstract. The article aims to study theoretical foundations of providing innovative work in modern conditions based on systematizing categorical tools. As a result of the study we found out the innovative work features and singled it out among other related to it categories such as “creative work”, “intellectual work”, “labor management”; summarized theoretical propositions about the nature of innovation work and clarified its definition. Classification of innovative work was grounded. The features of the innovative work were defined. Innovative work was singled out among other related to it types of work.

Keywords: innovative work, the types of innovative work, creative work.

Вступ. Трансформаційні зміни в сучасному суспільстві потребують активізації інноваційної діяльності підприємств, удосконалення інноваційної праці та визначення її нової сутності в сучасних умовах. Багатоаспектність інноваційної праці вимагає врахування сутності споріднених категорій, також її особливостей та відмінностей між різними її та видами.

Різні аспекти трактування поняття інноваційної праці, її особливостей та характеристики висвітлені в працях таких зарубіжних та українських вчених: Завлин П.Н., Беклешов В.К., Щербак В.Г., Василенко В.М., Мороз О.С., Бунтовський С.Ю., Друкер П. (досить ґрунтовано – Зеленов А., Коваль Л.А., Стремусова О.Г.) та ін. Наприклад, узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності категорії “інноваційна праця” здійснив Бунтовський С. Ю. Але цей автор дослідив співвідношення “інноваційної праці” тільки з такими спорідненими категоріями, як “людський капітал”, “трудоий капітал”, “інтелектуальний капітал”, залишаючи поза увагою розгляд таких категорій як “інтелектуальна праця” та “управлінська праця”. У роботах Беклешова В.К., Завлина П.Н. визначено сутність та особливості дефініції “інноваційна праця” та виділено її види. Такі автори як: Звягин О.О., Звягина Н.І., Дороніна М.С., Литовченко І.В. також розглядають види “інноваційної праці”. Захарчин Г.М., Любомудрова Н.П. досліджують новий зміст та особливості інноваційної праці. Однак у всіх цих роботах не визначено єдиного підходу до категорійного інструментарія забезпечення інноваційної праці в сучасних умовах.

Разом з цим, недостатньо розробленими залишаються теоретичні та практичні питання щодо визначення сутності інноваційної праці та урахування її особливостей, що сприятиме активізації інноваційної праці та підвищенню ефективності інноваційної діяльності.

Постановка завдання. Тому метою дослідження є узагальнення теоретичних засад щодо побудови забезпечення інноваційної праці в сучасних умовах на основі систематизації категорійного інструментарію.

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено такі наукові завдання:

- 1) виявити особливості інноваційної праці та виокремити її серед інших споріднених видів праці.
- 2) узагальнити теоретичні положення щодо сутності інноваційної праці та уточнити її визначення;
- 3) систематизувати види інноваційної праці.

Методи дослідження – метод наукового аналізу і синтезу – при уточненні предметної галузі дослідження: “інтелектуальна праця”, “управлінська праця”, “інноваційна праця”; порівняльного співставлення – для виявлення особливостей інноваційної праці та відмінностей “інноваційної праці” серед інших споріднених видів праці; логічного узагальнення – для розкриття сутності інноваційної праці; аналізу та синтезу – для систематизації та удосконалення класифікації видів інноваційної праці.

Результати. Оскільки в економічній літературі [1-6; 9-11; 14-21; 22-23] відсутня чіткість у формулюванні поняття “інноваційна праця”, її особливостей і відмінностей від інших видів праці, то було узагальнено діючі підходи до визначення сутності категорії “інтелектуальна праця”, “управлінська праця” та “інноваційна праця”, визначено місце інноваційної праці в ряду інших категорій з урахуванням її особливостей, відокремлено споріднені категорії. Це дозволило зробити такі висновки:

По-перше, кожен вид праці має свої особливості. Необхідно дослідити відмінності “інноваційної праці” серед інших споріднених видів праці, таких як “творча праця”, “інтелектуальна праця” та “управлінська праця”.

Характеризуючи творчу працю, Зеленов А. відзначає, що творча праця – це “постійний пошук нових рішень, нових постановок завдань”. Але автор підкреслює, що дана категорія не завжди направлена на створення чогось нового. Москвичева Л. трактує творчу працю, як “концентрацію і напруження всіх духовних сил людини” [13, с. 31].

На основі дослідження поглядів зарубіжних та вітчизняних вчених щодо визначення понять “інтелектуальна праця”, “управлінська праця” та “інноваційна праця” було отримано наступні результати, які представлено в табл. 1–3.

Таблиця 1

Морфологічний аналіз поняття “інтелектуальна праця” у працях сучасних вчених*

Table 1

Morphological analysis of the notion of “intellectual labor” in the writings of modern scientists *

№ п/п	Автор	Ключові слова
1	2	3
1-3	Щербак В.Г. [21, с. 254]	1. Внутрішня діяльність людини, головною характеристикою якою виступає інтелект. 2. Система функцій. 3. Доцільна інтелектуальна праця.
4-5	Белл Д., Гальчинський А. Глазьев С., Каленюк І., Прощак В., Шумпетер Й. та ін. [21, с. 254]	1. Через інтелектуальну працю реалізується загальна праця й ефективність функціонування суспільної праці. 2. Конкретна праця, що створює споживчу діяльність.
6	Герасименко О.О. [6, с. 105]	1. Сукупність якісно визначених трудових функцій.
7	Стремоусова О.Г. [18, с. 5]	Інтелектуальну працю не треба ототожнювати з інтелектуальною роботою. Інтелектуальна праця може бути присутня і присутня в процесі будь-якої роботи і розумової і фізичної.
8 9 10 11 12	Зеленов А. [14, с.2]	1. Праця, при здійсненні якого робочим органом, що створює продукт, є мозок 2. Принципово новий синтез природних і соціальних можливостей людини. 3. Максимальна класифікація природних розумових даних людини. 4. Діяльність, де превалюють розумові зусилля. 5. Матеріальна діяльність.
13	Кирсанов К. А., Буянов В. П, Михайлов Л.М. [14, с.2]	Склад розумової праці.
14 15	Друкер П. [20, с. 10]	1. Область діяльності – мислення. 2. Праця, у якій основною рушійною силою є знання. Її не можна виміряти по виробничим витратам. Вона визначається по її результату.

*Складено автором на основі [6; 14; 18; 20; 21]

Отже, більшість вчених пов’язують “інтелектуальну працю” з розумовою працею або діяльністю. Зеленов А., вважає, що для здійснення інтелектуальної праці необхідно розумові зусилля, енергія. Багато авторів використовують сполучення “інтелектуальна робота”. Отже, можна погодитись з Щербак В. Г., яка визначає, що інтелектуальна праця – це сукупність або система функцій.

Таблиця 2

Морфологічний аналіз поняття “управлінська праця” у працях сучасних вчених*

Table 2

Morphological analysis of the notion of "management work" in the writings of modern scientists *

№	Автор	Ключові слова
1 2	Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. [20, с. 10]	1. Це практичне виконання функцій управління в організації. 2. Комплекс організації праці та праці з людьми у процесі постановки та реалізації цілей.
3 4 5 6 7	Череп А.В., Олейнікова Л.Г., Череп О.Г., Ткаченко О.В. [20, с. 10]	1. Складається з вироблення, прийняття та організації виконання управлінських рішень. 2. Це продукт мислення суб'єкта управлінської праці. 3. Перш за все, розумовою. 4. Це взагалі робота інтелектуальна. 5. Координація спільної діяльності працівників організації.
8 9 10	Балабанова Л.В., Сардак О.В. [1, с. 9-10]	1. Переважно розумова праця. 2. Є невід'ємною частиною праці сукупного працівника. 3. Це вид суспільної праці, основним завданням якої є забезпечення цілеспрямованої, скоординованої діяльності.
11	Румянцева З. П. [1, с. 11]	Розумова праця; робота з людьми, має творчий характер.
12 13 14	Куліпанов К.О. [10, с. 6]	1. Творча діяльність людини, спрямована на здійснення процесу управління як єдиного цілого. 2. В цілому, розумова, хоча і пов'язана з витратами фізичних сил. 3. Це творча праця, що обумовлює неможливість привести її до будь-яких норм часу.
15 16 17	Лисенко Ю.В. [11, с. 5]	1. Один з найскладніших видів розумової діяльності людей. 2. Відрізняється надзвичайною складністю і різноманіттям, наявністю великої кількості форм і видів, численними зв'язками з різними явищами і процесами матеріального виробництва. 3. Це переважно розумова, інтелектуальна праця, основою якої є творчість.
18 19	Сумін В.О [19, с. 227,70]	1. Є конкретною розумовою працею в системі комунікацій. 2.Продукт – інформація.
20	Дороніна М.С., Литовченко І.В., Михайленко Д.Г., Полубедова А.О. [5, с. 26]	Унікальна діяльність, яку необхідно заохочувати, постійно удосконалювати з урахуванням змін зовнішнього середовища.
21	Василенко В. Н., Мороз О .С. [4, с. 9]	Вид трудової діяльності по виконанню функцій.
22	Друкер П. [20,с. 10]	“Виробляє” знання, ідеї, інформацію.

* Складено автором на основі [1; 4; 5; 10; 11; 19; 20]

Таким чином, існують різні підходи до трактування дефініції “управлінська праця”, але більшість авторів розглядають управлінську працю як розумову. Деякі автори пов’язують управлінську працю з творчою працею або творчою діяльністю (наприклад, Череп А.В., Олейнікова О.Г., Череп А.Г., Ткаченко О.В., Куліпанов К.О., Балабанова Л.В., Сардак О.В., Куліпанов К.О.), а інші – визначають управлінську працю, яка інтелектуальну. Слід погодитися з Лисенко Ю.В., яка виділяє таку складову управлінської праці, як креативність. Отже вважаємо, що надавати визначення поняття “інноваційна праця” з ключовим словом “креативність” слід коригуючи.

Дослідження дефініції “управлінська праця” деякі автори пов’язують з виконанням функцій управління. Наприклад, Василенко В.Н., Мороз О.С. використовують поняття “управлінська праця” у розумінні: вид трудової діяльності з виконання функцій, а Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. як “виконання функцій управління в організаціях”. Деякі автори трактують досліджувану категорію, як комплекс організації праці та праці з людьми, що являє собою зовсім іншу управлінську площину в дослідженні.

Лисенко Ю.В. управлінську працю розглядає з трьох позицій: як розумову діяльність; як розумову, інтелектуальну роботу, основою якої творчість; як різновид розумової праці: Зaslугою автора є виділення таких властивостей управлінської праці, як евристичність і креативність.

Таблиця 3

Морфологічний аналіз поняття “інноваційна праця” у працях сучасних вчених*

Table 3

Morphological analysis of the notion of "innovative work" in the writings of modern scientists *

№ п/п	Автор	Поняття
1 2 3	Міжгалузеві методичні рекомендації [15, с. 5]	1. Це доцільна діяльність по створенню науково-технічної продукції та послуг. 2. Один з видів розумової праці й пов’язаний з пошуком і переробкою різноманітної інформації. 3. Творчий вид розумової праці.
4 5 6	Беклешов В. К, Завлин П. Н. [2, с. 20]	1. Творча праця не тільки з проведених дослідженнях, але й за одержуваними результатами. 2. Розумова робота, але не виключає необхідність застосування фізичної енергії. 3. Органічна єдність творчої та експериментальної енергії.
7	Юделевич М.А. [2, с. 20]	Творча діяльність, спрямована на отримання, систематизацію та переробку нових, оригінальних, доказових відомостей.
8	Коваль Л.А. [9, с. 6]	Трудова діяльність творчого змісту, яка спрямується на використання результатів наукових досліджень і проведення розробок нових ідей.
9	Друкер П., Богиня Д., Колот А., Коваль Л [3, с. 6]	Трудова діяльність, для якої характерна висока частка знанневої, інтелектуальної, творчої компоненти.
10 11 12	Панченко А. Ю., Сарабский А. А. [16, с.5]	1. Психоемоційна енергія. 2. Процес інтелектуальної праці. 3. Можливість реалізації завдань на основі розширення сфери експериментальної ситуації.

13 14	Стемоусова О. Г. [18, с.5]	1. Створення нових продуктів, рішень, підходів з присутністю таких елементів, як творчість і креативність. 2. Вищий рівень інтелектуальної активності.
15	Бунтовський С. Ю. [3, с. 6]	Трудова діяльність.
16	Сенічкіна О.Е. [17, с. 6]	1. Специфічна форма трудової діяльності творчого змісту.
17 18 19	Захарчин Г.М., Н.П.Любомудрова [6, с. 105]	1. Переважна частка інтелектуальних функцій. 2. Творча робота. 3. Інтелектуалізація праці, як прояв її нового змісту.
20 21	Зеленов А. [14 с. 4]	1. Містить у собі компоненту інтелектуальної праці. 2. Творчий характер створення будь-якого блага, що володіє корисністю.
22	Мазина А. О. [12, с. 317]	Праця продуктивна, здатна взаємодіяти з новими технологіями.
23	Пузиня К. Ф. [2, с. 20]	Творча, управлінська праця.

* Складено автором на основі [2; 3; 6; 12; 14–18]

Згідно з проведеними дослідженнями та наведеними вище визначеннями сутності інноваційної праці можна стверджувати, що вчені пропонують різні підходи до трактування дефініції. Більшість вчених асоціюють інноваційну працю з трудовою діяльністю. Інші автори лише зазначають, що інноваційна праця – це діяльність. Багато авторів використовують сполучення “творча діяльність, творча праця”, до таких належать: Беклешов В.К., Завлин П.П., Юделевич М.А., Куліпанов К.О., Пузиня К. Ф. Погоджуємося з думкою Беклешова В.К., Завлина П.П. що “інноваційна праця” – це творча, розумова діяльність та уточненням Юделевича М.А., що “якщо результатом роботи є вже відоме, перевірене, то ця праця не може бути визнана науковою”.

Бунтовський С.Ю. лише підтримав позицію вчених Друкера П., Богині Д., Колота А., Коваль Л., які вважають, що інноваційна праця – “це трудова діяльність, для якої характерна висока частка знаннєвої, інтелектуальної, творчої компоненти і яка здатна задовольнити суспільні потреби з більш корисним ефектом”. Слід погодитися з авторами, щодо виділених компонентів, але варто зазначити, що інноваційна праця не завжди передбачає наявність корисного ефекту.

Окрім наведених вище тлумачень, у різних контекстах можна зустріти і достатньо загальні визначення аналізованого поняття. Наприклад, Панченко А.Ю., Сарабський А.А. використовують поняття “інноваційна праця” у розумінні: можливість реалізації завдань, тобто автори на вказують, що саме відрізняють інноваційну працю від інших видів праці.

На основі проведеного морфологічного аналізу (табл. 3) можна зробити наступні узагальнення: при визначенні поняття “інноваційна праця” найчастіше дослідники використовують ключове слово – творча праця або діяльність (22% з аналізованих понять). Друге місце по частоті використання (17%) належить ключовому слову – трудова діяльність. На третьому місці (14%) автори пов’язують інноваційну працю з інтелектуальною працею, а також з розумовою працею. На четвертому місці ключове слово – енергія. Усі інші ключові слова (табл. 3) використовуються приблизно однаково в процентному співвідношенні.

На основі дослідження поглядів зарубіжних та вітчизняних вчених щодо визначення дефініції “інноваційна праця” встановлено, що немає спільної точки зору щодо змістової сутності цієї категорії.

Для обґрунтування визначення інноваційної праці проведено аналіз робіт [2; 6; 11; 14; 17; 18; 21], який дозволив виділити наступні особливості інноваційної праці:

- 1) для інноваційної праці характерний пізнавальний елемент;
- 2) основа інноваційної праці – це наукові знання;
- 3) інноваційна праця має творчий характер, вона здійснюється з інтуїції;
- 4) відсутній “строго регламентований технологічний процес” [2];
- 5) креативність;
- 6) евристичність;
- 7) результатом інноваційної праці є наукова інформація;
- 8) ризик і невизначеність;
- 9) імовірність;
- 10) здійснення пов’язане з особистими якостіми виконавця;
- 11) складність у процесі її виконання;
- 12) базується на нестандартних підходах;
- 13) процес постійного пошуку нових рішень і підходів;
- 14) висока частка інтелектуальної та творчої компоненти;
- 15) вищий рівень інтелектуальної активності;
- 16) завдання є більш складними ніж у інших смежних праць;
- 17) поєднання творчої та експериментальної діяльності;
- 18) найскладніший вид розумової праці;
- 19) наявність новизни та унікальності, оригінальності;
- 20) є менш регламентованим та шаблонним ніж інші види праці;
- 21) результат інноваційної праці є матеріальний продукт, інноваційна праця повинна бути завершена.

По-друге, проведений аналіз споріднених категорій та особливостей інноваційної праці дозволяє відокремити інноваційну працю та уточнити її визначення.

Таблиця 4

Порівняння ключових слів у дефініції “інноваційна праця” та споріднених видів праці*

Table 4

Comparison of key words in the definition of "innovative work" and related types of work *

Ключові слова	Інтел. праця	Управ. праця	Іннов. праця	Автори
1. Система функцій, виконання функцій	+	+	+	1.Щербак В.Г., 2. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж, 3. Герасименко О.О., 4.Захарчин Г.М., Любомудрова Н.П. 6. Василенко В.Н, Мороз О.С.
2.Діяльність людини	+			1.Щербак В.Г.
3.Інтелектуальна робота,праця	+	+	+	1.Щербак В.Г., 2. Череп А.В., Череп Л.Г., Олейнікова Л.Г., Ткаченко О.В., 3.Лисенко Ю.В., 4. Зеленов А., 5. Захарчин Г.М., Любомудрова Н.П. 6. Панченко А.Ю.
4.Загальна праця	+			1.Белл Д., Гальчинський А. та ін..
5.Суспільна праця	+	+		1. Белл Д., Гальчинський А. та ін. 2. Балабанова Л.В., Сардак. О. В.

6. Розумова праця, діяльність	+	+	+	1. Стремоусова О.Г., 2. Румянцева З.П., 3. Зеленов А., 4. Череп А.В., Череп Л.Г., Олейнікова Л.Г., Ткаченко О.В. 5. Куліпанов К.О. 6. Лисенко Ю.В., 7. Сумин В.А. 8. Беклешов В.К., Завлин П.Н. 9. Міжгалузові рекомендації 10. Балабанова Л.В., Сардак. О.В. 11. Кирсанов К.А., Буянов В.П., Михайлов Л.М. 12. Румянцева З.П.
7. Головним є мозок	+			Зеленов А.
8. Розумові зусилля	+			Зеленов А.
9. Мислення	+	+		1. Друкер П. 2. Череп А.В., Череп Л.Г., Олейнікова Л.Г., Ткаченко О.В.
10. Знання	+			1. Друкер П.
11. Інформація		+		1. Друкер П., 2. Сумин В.А.
12. Праця з людьми, праця працівника			+	1. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж, 3. Герасименко О.О., 2. Балабанова Л.В., Сардак. О.В.
13. Виконання управлінських рішень			+	1. Череп А.В., Череп Л.Г., Олейнікова Л.Г., Ткаченко О.В.
14. Координація діяльності			+	1. Череп А.В., Череп Л.Г., Олейнікова Л.Г., Ткаченко О.В. 2. Балабанова Л.В., Сардак В.О.
15. Творча діяльність, праця		+	+	1. Захарчин М., Любомудрова Н.П. 2. Беклешов В.К., Завлин П.Н. 3. Міжгалузові рекомендації 4. Куліпанов К.О. 5. Юделевич М.А. 6. Румянцева З.П. 7. Пузиня К.Ф.
16. Унікальна діяльність		+		1. Дороніна М. С. та ін.
17. Доцільна діяльність			+	1. Міжгалузові рекомендації
18. Трудова діяльність		+	+	1. Коваль Л.А., 2. Беклешов В.К., Завлин П.Н. 3. Бунтовський С.Ю. 4. Сенічкіна О.Е. 5. Василенко В.Н., Мороз О.С. 6. Друкер П., Богиня Д., Колот А., Коваль Л.
19. Енергія			+	1. Беклешов В.К., Завлин П.Н. 2. Панченко А.Ю., Сарабский А.А.
20. Креативність	+	+	+	1. Стремоусова О.Г. 2. Лисенко Ю.В. 3. Захарчин Г.М., Любомудрова Н.П. 4. Щербак В.Г.
21. Евристичність		+		1. Лисенко Ю.В.
22. Інтелектуальна активність			+	1. Стремоусова О. Г
23. Створення продукту	+		+	1. Міжгалузові рекомендації 2. Стремоусова О. Г. 3. Зеленов А.

24. Творчість, творчий характер, компонента	+	+	+	1. Румянцева З.П. 2. Лисенко Ю.В. 3. Друкер П., Богиня Д., Колот А., Коваль Л. 4. Щербак В. Г.
---	---	---	---	--

**Складено автором на основі [1–6; 9–11; 14–21]*

На основі проведеного аналізу ключових слів категорій “інтелектуальна праця”, “управлінська праця”, “інноваційна праця” (табл. 4) отримані наступні результати:

1) для усіх трьох споріднених видів праці найчастіше дослідники використовують ключове слово – розумова праця, діяльність (20 % з аналізованих авторів). Друге місце за частотою використання (10%) для дефініцій “інтелектуальна праця”, “управлінська праця”, “інноваційна праця” належить сполученням – “система функцій, виконання функцій” та “інтелектуальна робота, праця”. Третє місце для всіх трьох категорій по частоті використання належить ключовим словам – “творчість” (6,7%) та “креативність” (6,7%).

2) для дефініцій “управлінська праця” та “інноваційна праця” найчастіше використовуються сполучення “творча діяльність, творча праця” (11,7% з аналізованих авторів). На другому місці автори пов’язують дані категорії з ключовим словом “трудова діяльність”(10%).

3) для категорій “інтелектуальна праця” та “управлінська праця” можна виділити такі спільні сполучення “суспільна праця” та “мислення” (3,3%).

4) для понять “інтелектуальна праця” та “інноваційна праця” спільними є тільки ключове слово “створення продукту” (3,3%).

Усі інші ключові слова (табл. 4) використовуються тільки для однієї категорії праці однаково в процентному співвідношенні (частіше вчені “інноваційну працю” пов’язують з “енергією” (3,3%), а “управлінську працю” – з ключовими словами “інформація” (3,3%) та “координація спільної діяльності” (3,3%).

Спочатку доцільно визначити відмінності інноваційної праці від творчої праці, однак слід зазначити, що творча праця завжди є інноваційною. Незважаючи на це творча праця відрізняється від категорії “інноваційна праця”:

1) поняття “творча праця” значно ширше ніж “інноваційна праця”;

2) результат творчої праці відрізняється від результату інноваційної праці. Результат творчої та інноваційної праці є продукт. Однак у творчій праці продукт може бути не купленим. Для інноваційної праці це є неможливим;

3) відмінність творчої праці від інноваційної є також то, що творчою працею може бути творчість артиста або балерини, таким чином, творча праця може бути в будь-якій сфері діяльності;

4) не завжди спрямована на створення чогось нового, унікального;

5) результатом творчої праці на виробництві може бути визнане вдосконалення процесу праці, зміна організації виробництва та менеджменту, а також інновації, що мають всілякий ступінь новизни..

6) на відміну від інших видів праці творчістю працівник здатний займатися в неробочий час і поза межами робочого місця.

Можна погодитися з думкою Зеленова А.

7) Москвичева Л.М. також вважає, що творча праця має свої особливості: відмінність творчої праці від інноваційної: творчість ученого починається та розвивається в міру оволодіння їм розумовим матеріалом і методами науки. У будь-якій області діяльності – всюди потрібен необхідний рівень умінь і навичок [13]. Ми також погоджуємося з думкою автора.

Сумін В. О. підкреслює, що основною відмінністю творчої праці є з'єднання деякого внутрішнього змісту з формою її втілення. Все це стосується, з нашої точки зору й інноваційної праці.

Сумін В. О. також акцентує увагу, що творча праця відбувається безперервно, як протягом дня так й у вільний від роботи час, це також є властивістю інноваційної праці.

Розглянемо більш детально відмінності інтелектуальної та інноваційної праці. Так, Зеленов А. виділяє такі відмінності:

1) інтелектуальна праця може бути шаблонною і регламентованою, а інноваційна не є регламентованою і шаблонною. Це не означає, що до даної категорії праці не можуть бач застосовані які-небудь регламенти, інструкції та інше;

2) на думку Зеленова А. "інноваційна праця" стосовно категорії "інтелектуальна праця" полягає у творчому характері створення якого-небудь блага, що володіє новою споживчою вартістю й корисністю;

3) на думку А. Зеленова, інтелектуальна праця може бути виконана за певними показниками, інструкціям, нормативам, де творчий компонент не задіяний, а також і новаторською, де зазначений компонент безпосередньо задіяється при створенні продукту. Наявність даного компонента як в інтелектуальній, так й в інноваційній праці створює можливість ототожнення й труднощі у виокремленні кожного з видів праці.

Не можна однозначно погодитися з цим автором. Слід зазначити, що інтелектуальна праця є не тільки менш регламентована та шаблона, має менше новизни та унікальності ніж інноваційна праця. Основна відмінність інтелектуальної і інноваційної праці є в їх результатах. Результати інтелектуальної праці звичайно представляються у вигляді нематеріальних активів (об'єктів інтелектуальної власності), а результатом інноваційної праці завжди є матеріальний продукт.

Розкриємо також відмінності управлінської праці від інноваційної:

1) категорія "управлінська праця" є більш ширше ніж категорія "інноваційна праця";

2) управлінська праця не вимагає високого рівня новизни, пов'язана з виконанням часто повторювальних, аналогічних операцій;

3) для управлінської праці більш характерна певна група людей;

4) управлінська праця як правило потребує більш управлінські здатності ніж наукові знання;

5) управлінська праці менш складна, потребує менш інтелектуальних можливостей людини ніж інноваційна.

В.О. Сумін відокремлює такі особливості управлінської праці:

1) предмет та продукт праці це інформація (вихідні дані, знання, компетенції);

2) праця спрямована не на безпосереднє виробництво матеріальних благ, а на управління виробництвом цих благ;

3) управлінська праця є в основному розумовою, при природному мінімумі фізичної праці, пов'язаної з підтримкою нормального фізіологічного стану організму;

По-третє, враховуючи особливості інноваційної праці та її суттєві відмінності серед інших споріднених видів праці обґрунтовано місце та значущість інноваційної праці в ряду інших категорій. Це сприятиме забезпеченню інноваційної праці на сучасних промислових підприємствах та її активізації. У зв'язку з цим узагальнено теоретичні положення щодо сутності інноваційної праці та з'ясовано, що її плинність залежить від складності інноваційної праці та її виду. Тому необхідно систематизувати види інноваційної праці. На основі проведеного аналізу економічної літератури [2; 5; 7; 8; 11; 15; 18; 21] з питань видів інноваційної праці запропоновано класифікація видів інноваційної праці за такими ознаками (рис. 1).

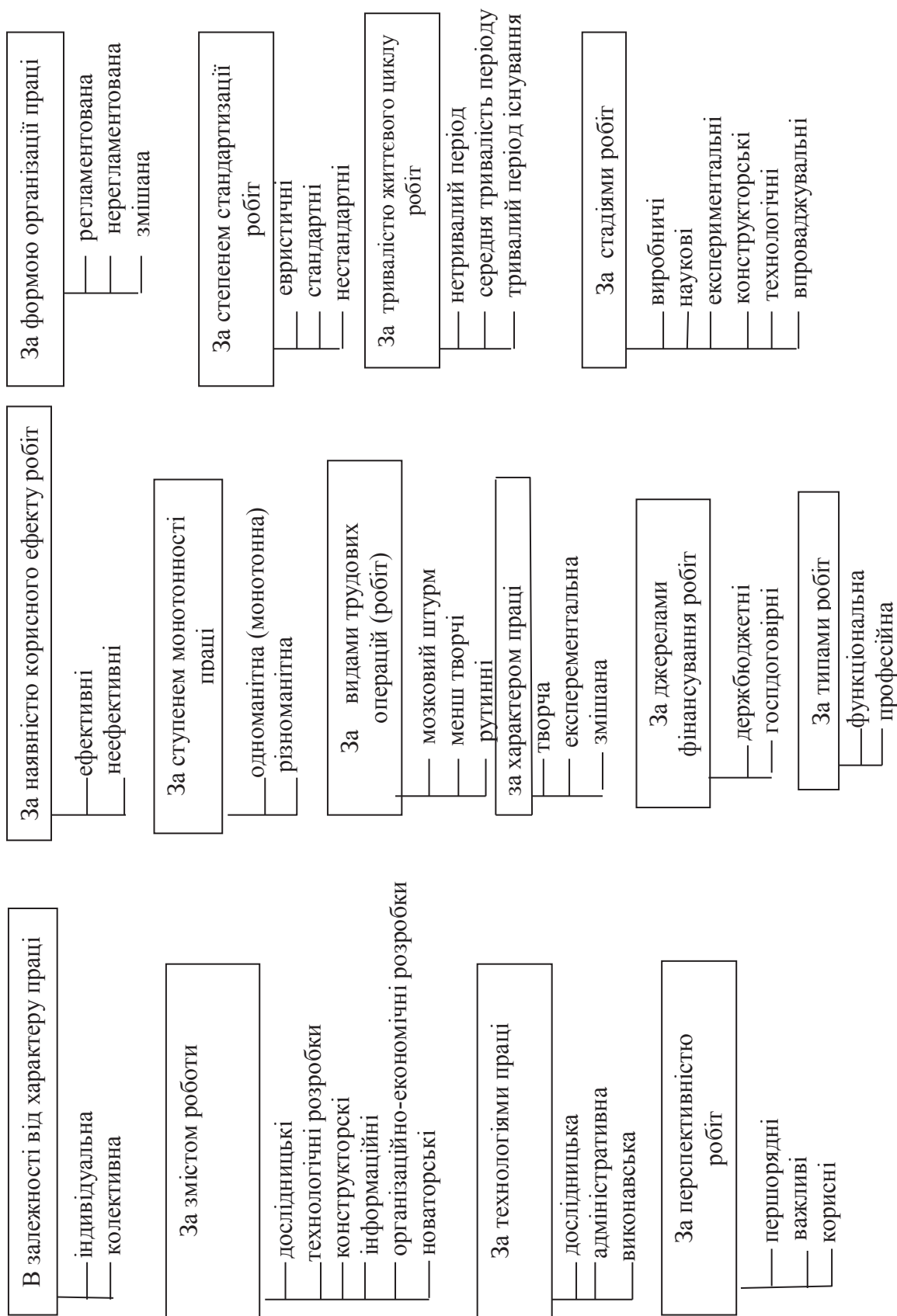


Рис.1. Класифікація видів інноваційної праці
Fig.1. Classification of innovative work

В працях зарубіжних та українських вчених існують достатньо різні точки зору щодо класифікації видів інноваційної праці. Так, наприклад, Беклешов В.К., Завлин П.Н. [2], класифікують види інноваційної праці за такими ознаками: за стадіями та видами робіт інноваційної праці. Щербак В.Г. [21] поділяє інноваційну працю тільки за напрямками і формами використання. Звягин О.О., Звягина Н.І., Дороніна М.С., Литовченко І.В. [5; 7] також розглядають тільки деякі види “інноваційної праці”. Лисенко Ю.В. [11] виділяє три різновиди інноваційної праці тільки за однією ознакою. Однак у цих роботах відсутня обґрунтована класифікація усіх видів інноваційної праці.

Далі необхідно проаналізувати діючі види інноваційної праці за ознаками та побудувати класифікацію сучасних видів інноваційної праці за існуючими та новими, запропонованими нами ознаками.

Щербак В.Г. [21] поділяє інноваційну працю за напрямками і формами використання на: наукові дослідження, технологічні розробки, організаційно-економічні розробки та персональну інноваційну. Ми вважаємо, що ці напрямки можна представити у класифікації видів інноваційної праці за ознакою: за змістом роботи інноваційної праці. Але ми пропонуємо змінити критерії наукові дослідження на дослідницькі, персональну інноваційну на новаторські. Окрім наведених вище видів інноваційної праці за даної ознакою, слід додати такі важливі види, як інформаційні та конструкторські.

Завлин П.Н., Беклешов В.К. [2] виділяють роботи інноваційної праці, які виконуються на такі три критерія: 1) суттєво творчі; 2) менш творчі; 3) рутинні.

Аногічний розподіл пропонують Дороніна М.С., Литовченко І.В., Михайленко Д.Г., Полубєдова А.О. [5], вони також відзначають такі різновиди інноваційної праці в залежності від видів робіт: 1) творча; 2) адаптивна; 3) рутинна.

Термін суттєво творча (у Завлина П.Н. та творча (у Дороніної М.С.) ідентичні терміну мозковий штурм у класифікації, поняття адаптивні – менш творчі. За даною ознакою ми поділяємо інноваційну працю за видами трудових операцій (робіт). За цією ознакою ми визначаємо такі види інноваційної праці як: мозковий штурм, менш творчі та рутинні.

Роботи суттєво творчі (мозковий штурм), потребують високого ступеня новизни. До них відносяться: фундаментальні, пошукові й прикладні НДР, ДКР (винаходу й відкриття), завдання прогнозування, планування й евристичного характеру.

Менш творчі роботи мають індивідуальний характер, що не вимагає високого рівня новизни, пов'язані з виконанням часто повторюваних операцій.

Рутинні – часто повторювані операції, однотипні, з невеликою частиною творчої праці, що не вимагають новизни, які виконуються за зразком, що мають конкретний характер.

Ознака за формою організації інноваційної діяльності та її види запозичена з електронного ресурсу [8]. Але ми вважаємо, що краще назвати ознаку – за формою організації праці.

Розподіл інноваційної праці на ефективні та неефективні за ознакою: наявність корисного ефекту запропоновано нами. Не завжди праця здійснюється з метою отримання прибутку або іншого виду ефекту.

Критерії праці: функціональна та професійна також взято з електронного ресурсу за ознакою: в залежності від розподілу праці, яка було перейменовано на ознаку: за сутністю робіт.

Стемоусова О.Г. [18] підкреслює, що інноваційна праця може бути індивідуальною та колективною. В електронних ресурсах також в залежності від характеру праці поділяють інноваційну працю на: індивідуальну та колективну. Ми взяли дану ознаку у Стремоусової О.Г. та з електронного ресурсу.

Лисенко Ю.В. [11] виділяє три різновиди інноваційної праці: 1) евристична; 2) адміністративна; 3) операційна.

Слід погодитись з Лисенко Ю.В та включити до класифікації одну різновидність інноваційної праці: адміністративну. Пропонуємо використовувати ознаку: за технологіями праці та поділити за даною ознакою інноваційну працю за такими критеріями: 1) дослідницька; 2) адміністративна; 3) виконавська.

У електронному ресурсі [8] інноваційну працю поділяють також на стандартну та нестандартну. Пропонується удосконалити даний розподіл через поділ даних видів праці за ознакою: за ступенем стандартизації робіт. Вважаємо, що до даної ознаки необхідно включити також евристичну працю, яка відрізняється від стандартної та нестандартної наявністю високого рівня новизни та унікальності.

Ознака за тривалістю життєвого циклу робіт запозичена у Дороніної М.С., Литовченко І.В., Михайленко Д.Г., Полубєдової А.О. [5]. Автори розглядають види інноваційної праці в залежності від тривалості життєвого циклу розвитку та поділяють в залежності від даної ознаки на: нетривалий період; середня тривалість періоду існування; тривалий період існування.

Але ми змінили словосполучення “цикл розвитку” на “цикл робіт”.

Ознака за стадіями запозичена у Беклешова В.К., Завлина П.Н. [2]. Автори пропонують за даною ознакою поділяти роботи на: теоретичні, експериментальні, конструкторські та технологічні. Слід погодитися з ними, але більш доцільно змінити теоретичні на наукові. Проте автори не визначили за даною ознакою такі види робіт, як виробничі та впроваджені, що, на нашу думку, є необхідним.

Розподіл інноваційної праці за ознаками: за перспективністю робіт та за джерелом фінансування робіт було взято з міжгалузевих рекомендацій з нормування праці спеціалістів НДІ та КБ [15]. Критерії розподілу за даними ознаками ми також запозичили з рекомендацій [15].

Погоджуємося з думкою Звягіна О.О., Звягіної Н.І. [7] щодо розподілу інноваційної праці за ознакою: за методом проведення робіт на творчі, експериментальні та змішані. Дану ознаку краще назвати: за характером праці.

Висновки. Наукова новизна одержаних результатів:

1) виявлено особливості інноваційної праці та виокремлено її серед інших споріднених категорій: “творча праця”, “інтелектуальна праця”, “управлінська праця”;

2) узагальнено теоретичні положення щодо сутності інноваційної праці та уточнено її визначення;

3) визначено особливості інноваційної праці та виокремлено її серед інших споріднених видів праці;

4) набула подальшого розвитку класифікація видів інноваційної праці за рахунок введення нових ознак.

Проведені дослідження особливостей інноваційної праці та виокремлення її серед інших споріднених видів праці дозволили встановити основні відмінності інноваційної праці від таких категорій як “творча праця”, “інтелектуальна праця” та “управлінська праця”.

Запропоновані науково-практичні розробки можуть бути використані у промисловості, її машинобудівній галузі у процесі здійснення інноваційної праці, а також розробці й впровадженню конкретних заходів щодо підвищення ефективності інноваційної діяльності та управлінської праці.

Майбутнім напрямком дослідження у цій предметній галузі може стати обґрунтування теоретичного підходу до управління інноваційною працею в сучасних умовах.

1. Балабанова Л. В. Організація праці менеджера: підручник / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. – 480 с.
2. Беклешов В. К., Завлин П. Н. Нормирование в научно-технических организациях / В. К. Беклешов, П. Н. Завлин. – М. : Экономика, 1989. – 240 с.
3. Бунтовський С. Ю. Формування системи соціально-економічного управління інноваційною працею: Автореф. дис....к-та екон.наук: 08.00.07 / С. Ю. Бунтовський. – Дон. Нац. ун-т. – Донецьк, 2010. – 20 с.
4. Василенко В. Н., Мороз О. С. Управленческий труд на металлургических предприятия: организация, обособление, мотивация: монография / В. Н. Василенко, О. С. Мороз. – НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк : ООО “Юго-Восток, Лтд”, 2006. – 175 с.
5. Дороніна М. С., Литовченко І. В., Михайленко Д. Г., Полубєдова А. О. Розвиток професійної компетентності управлінського персоналу: монографія / М. С. Дороніна, І. В. Литовченко, Д. Г. Михайленко, А. О. Полубєдова. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2014. – 368 с.
6. Захарчин Г. М. Формування та оцінювання мотивації управлінського персоналу підприємств і організацій: монографія / Г. М. Захарчин, Н. П. Любомудрова. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 188 с.
7. Звягин А. А., Звягина Н. И. Комплексный подход к методам разработки нормативов трудоемкости НИОКР / А. А. Звягин, Н. И. Звягина. – М. : Издательство “Система”, 1991. – 174 с.
8. Классификация видов труда. Разнообразие характеристик. Психология. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : KazEdu.kz>referat/140386/1
9. Коваль Л. А. Соціально-економічні важелі активізації інноваційної праці на промислових підприємствах: Автореф. дис....к-та екон.наук: 08.09.01 / Л. А. Коваль. – Київ : Нац. Акад. наук України Ін-т економіки, 2002. – 20 с.
10. Куліпанов К. О. Підвищення ефективності праці керівників аграрних підприємств: Автореф. дис....к-та екон.наук: 08.06.01 / К. О. Куліпанов. – Харків : Нац. ун-т. ім. В. В. Докучаєва, 2010. – 20 с.
11. Лисенко Ю. В. Ефективність управлінського персоналу машинобудівних підприємств: Автореф. дис....к-та екон.наук: 08.00.04 / Ю. В. Лисенко. – Запоріжжя : Класичний приватний ун-т., 2008. – 20 с.
12. Мазина А. А. Инновационный труд как фактор преодоления кризиса / А. А. Мазина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : elibrare.ru
13. Москвичева Л. Н. Эстетическое развитие личности и ее творческий потенциал / Л.Н. Москвичева. – М. : Знание, 1985. – 64 с.
14. Мотивация трудовой деятельности на малом инновационном предприятии. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://books.google.com.ua>.
15. Нормирование труда специалистов НИИ и КБ: межотраслевые методические рекомендации. – Москва : Экономика, 1990. – 142 с.
16. Панченко А.Ю., Сербский А.А. Роль психофизических факторов в процессе трудовой деятельности / А.Ю. Панченко, А.А. Сербский. – Диспут плюс. – 2012. – №3. – С.6–10
17. Сенічкіна О. Е. Активізація інноваційної праці фахівців у промисловості: Автореф. дис....к-та екон.наук: 08.00.07 / О. Е. Сенічкіна. – Харків : Харківський національний економічний ун-т ім. С. Кузнеця, 2014. – 20 с.
18. Стремоусова Е. Г. Сущность категории инновационный труд / Стремоусова Е. Г. / Научный электронный архив. – Режим доступа : <http://econf.rae.ru/article/7994>.
19. Сумин В. А. Регулювання діяльності персоналу управління: монографія / В. А. Сумин. – Донецьк : ДонНТУ, 2006. – 308 с.
20. Управління інноваційним розвитком підприємства на основі реінжинірунгу: монографія / А.В. Череп, Л. Г. Олейнікова, О. Г. Череп, О. В. Ткаченко. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2009. – 270 с.
21. Щербак В. Г. Інноваційні аспекти управління трудового потенціалу: монографія / В. Г. Щербак. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. – 332 с.
22. Victor H. Vroom. Work and Motivation. – New York: Willy, 1994. – 420 p.
23. Ed Kur, Richard Bunning. Future of cooperative management // The Journal of Management Development. – 2002. – №10. – P. 12–18.

References

1. Balabanova, L. V., and O. V. Sardak. *Manager's work organization*, DonNUET, 2008.
2. Bekleshov, V.K., and P.N. Zavlin. *Standardization in electro-technical organizations*, Economics, 1989.

3. Buntovs'kii, S. Yu. *Formation of social and economic management innovation work: Avtoref. dys....k-ta ekon.nauk: 08.00.07, Donets'. Nats. un-t.*, 2010.
4. Vasylenko, V. N., and O. S. Moroz. *Managerial work at metallurgical enterprises: organization, isolation, motivation: monograph*, Yuho-Vostok, 2006.
5. Doronina, M. S., Lytovchenko, I. V., Mykhaylenko, D. H., and A. O. Polubyedova. *Development of professional competence of of managerial staff: monograph*, "INZhEK", 2014.
6. Zakharchyn, H. M., and N. P. Lyubomudrova. *Formation and evaluation of of managerial staff motivation for companies and organizations: monograph*, Vydavnytstvo L'vivs'koi politekhniki, 2015.
7. Zvyahyn, A. A., and N. Y. Zvyahyna. *Comprehensive approach to methods of developing labor intensity standards for research and development*, "Systema", 1991.
8. "Species work classification. Diversity of characteristics. Psychology." *KazEdu.kz*, KazEdu.kz/referat/140386/1. Accessed 20 Feb. 2014.
9. Koval', L. A. *Socio-economic instruments for promotion of innovative work in industrial enterprises: Avtoref. dys....k-ta ekon.nauk: 08.09.01*, Nats. Akad. nauk Ukrainy In-t ekonomiky, 2002.
10. Kulipanov, K. O. *Improving the efficiency labor of leaders of agricultural enterprises: Avtoref. dys....k-ta ekon.nauk: 08.06.01*, Kharkiv. Nats. un-t. im. V. V. Dokuchayeva, 2010.
11. Lysenko, Yu. V. *The effectiveness of of managerial staff machine building: Avtoref. dys....k-ta ekon.nauk: 08.00.04*, Klyasychnyy pryvatnyy un-t., 2008.
12. Mazyna, A. A. "Innovative work as a factor in overcoming the crisis." *eLibrary.ru*, elibrary.ru. Accessed 20 Feb. 2014.
13. Moskvychyeva, L. N. *Aesthetic development of the personality and its creativity*, Znaniie, 1985.
14. "Motivation of work at a small innovative enterprise." books. google.com. ua.
15. *Labour standardization for research and design institute personnel: cross-industry guidelines*, Ekonomika, 1990.
16. Panchenko, A. Yu., and A. A. Sarbskyi "The role of psychophysical factors in the work process." *Dysput plyus*, no. 3, 2012, pp. 6-10.
17. Senichkina, O. E. *Innovation work professionals activation in the industry: Avtoref. dys....k-ta ekon.nauk: 08.00.07*, Kharkivs'kii natsional'nii ekonomichnii un-t im. S. Kuznetsia, 2014.
18. Stremousova, E. G. "Essence of the category innovative work." econf.rae.ru/article/7994.
19. Sumyn, V. A. *Regulation of Personnel Management: monohrafiya*, DonNTU, 2006.
20. Cherep, A. V., Oleynikova, L. G., Cherep, O. G., and O. V. Tkachenko. *Management of innovative development of the enterprise based on reengineering: monograph*, Zaporizhzhia National University, 2009.
21. Shcherbak, V. H. *Innovatsiyni aspekty upravlinnya trudovoho potentsialu: monohrafiya*, Vyd. KhNEU, 2009.
22. Vroom, Victor H.. *Work and Motivation*, Willy, 1994.
23. Kur, Ed, and Richard Bunning. "Future of cooperative management." *The Journal of Management Development*, no. 10, 2002, pp. 12-18.

Рецензенти:

Ястремська О. М. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління підприємств-вами та логістики Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця;

Лепейко Т. І. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

УДК 330.322

ББК 65.9(4 Укр)30-31

Щур Р.І., Плєць І.І., Микитюк О. В.

**КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ**

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
вул. Шевченка, 82, м. Івано-Франківськ,